

ORATIO

AD SALMANTICENSEM ACADEMIAM

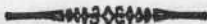
HABITA

XV. KALEND. NOVEMBRIS

ANN. DÑI. MDCCCXXXIX.

A

RAYMUNDO NIETO, DOCTORE THEOLOGO.

ORATIO

*Non quaero rationes eas, quae ex
coniectura pendent, quae disputationibus
huc et illuc trahuntur, nullam adhibent
persuadendi necessitatem.*

Cic. Lucull.

AN. DNI. MDCCXXXIX.

A

RAYMUNDO NIETO, DOCTORE THEOLOGO.

tuam solum delectato. A. Philosopho

perfecti diata, aptior etiam esse

ex felici exortatione ad novas pro-

gressus in dies ostendentes. Verum

cum inventores doctrinarum non tam

id consilii ceperint, ut penitus dies

cursum adque persequendo cognoscendi

Si quantum operae plerique omnes
 qui Philosophiae nomine glorian-
 tur, in disputandis prave conceptis
 aliorum opinionibus prorsus inani-
 ter consumpsere, tantum laboris, et
 solertis industriae in rimanda, ac
 perspicienda disciplinarum natura
 collocassent, iam pene omni erro-

rum fonte defoecato A. O. Philosophia locupletiori cognitionum suppellectili ditata, aptior etiam esset ex felici exercitatione ad novos progressus in dies ostentandos. Verum cum inventores doctrinarum non tam id consilii ceperint, ut penitus discusso, atque perspecto cognoscendi artificio, disciplinas ad naturae normam, et quasi vocem revocarent; quam ut statim earundem aedificium struerent ex placitis, atque dogmatibus, quae ductu coeco, ac temere vitae usus invexerat; pessima iam ab initio obtinuit philosophandi regula: quae cum à renatis litte-

ris late quòque dominata fuerit, praeclara haud raro ingenia pessumdedit: atque ita effectum est, ut à quibus philosophia plus emolumentis, atque auxilii suo quasi iure debebat expectare, ab iis clades acceperit infestissimas.

Cum enim mentis opus non coniectando, sed observando, atque experiendo perficiatur, acrior ingenii vis parum laboris sustinens, et morae impatiens maluit fingere, quam diu intueri, ac contemplari. Hinc in rebus etiam physicis, quarum via planior erat, atque expeditior, veteres nugae tot exceperere hypothe-

seon portenta, vix non dicam Poetarum commentis, sed ne aegrotantium quidem somnis comparanda. Exoleta fere iam sunt, et Physice ab hac faece repurgata proprias amat opes, sua novit ornamenta, eaque probans, quae rerum usu didicit, reliqua tamquam spuria aspernatur. Utinam et reliquis Philosophiae partibus, prout humano subiacent ingenio, aequa sors obligisset, nec tot manerent pristinae aberrationis vestigia!

Cum vero ad ea delenda, et ad sanum quemdam vigorem scientiis conciliandum plurimum omnium iu-

dicio ars illa conferat, qua ad coe-
 teras perdiscendas iuvenilis aetas so-
 let imbui, Logice nempe, quae à
 Tullio ars omnium artium maxi-
 ma praedicatur, nos tamen eandem,
 qualis vulgo traditur, parum dig-
 nam ducimus tantis laudibus, ut-
 pote quae muneri suo praecipuo de-
 sit, multaue agendo, nihil fere agat
 eorum, quae sibi erant proponenda.
 Dumque ea de re parva quidem, et
 exili, sed apprimè necessaria dici-
 mus, vos obsecro, et rogo A. O. ut
 benignitate vestra, et audiendi faci-
 litate nostri ingenii tenuitatem su-
 blevetis.

Logicem certe, cuius præcipuum
 munus, et officium in eo con-
 sistit, ut veritatem ex notis, et cha-
 racteribus certis diiudicet, sic ple-
 rumque edocemur, ut si spinetis illi-
 us decursis auditores de veritate roges,
 mirum ni hanc sibi penitus ignotam
 esse fateantur. Non solum abundat
 Logice, sed etiam scatet minutis præ-
 ceptionibus, quæ ut veræ sint, ad
 rationem efformandam nihilo magis
 faciunt, quam ad incessum gravem,
 et modestum præcepta saltandi. Et ne
 singula percenseam, quoniam tanta

adest in hocce eruditissimorum ho-
 minum consessu eorum copia, qui
 egregiam, et sedulam artibus, et disci-
 plinis operam navarunt, ipsorum
 imploro fidem. Dicent in profecto ise-
 numquam, nec cum ipsis vacarent,
 ad vpraecepta illa respexisse, quo
 aut in negotio decernerent, aut in
 quaestione disceptata, liquet, vel se-
 cus pronuntiarent. Quod si horum
 praceptorum, vel in ipso pulvere
 Scholarum, tam exigua utilitas os-
 tenditur, alia menti, rationique com-
 paranda erunt subsidia, quibus opus
 sum, quantum natura fert, sin mi-
 nus perficiat, rectius saltem prose-

quatur. Haec vero non aliunde petenda, sed in bene multis, quae ratio ipsa ductu, et stimulis naturae efficit, quaerenda, et invenienda sunt. Quis non, etsi nulli seu arti, seu disciplinae aurem accommodarit, plurima diligenter, et considerate excogitavit, ratiocinatus est, optimeque conclusit? Quis in quem errorem inciderat non saepius agnovit? His igitur utendum naturae monitis, eo ei respiciendum contendimus, qui veram velit nosse Logicem, rationis institutricem, expultricemque errorum: se ipsam mens discutiat oportet, atque investiget, quae, et unde sint ipsi cogni-

tionum elementa, quas vires his elaborandis adhibeat, et quomodo, et quibus utatur quasi instrumentis. Neque enim quod in reliquis partibus maxime spectatur, id in ea, quae caeteras armat, et instruit, erit negligendum.

Nec me fugit solertem nonnullorum industriam non minimum in hac Philosophiae parte profecisse; verum cum praeclare ab illis excogitata, atque inventa non ita apud omnes sint pervulgata, et omnibus familiaria, ut publici saporis evaserint, nec fructus, quem inde sperare fas erat, in adolescentium insti-

tutionem redundavit. Erunt etiam fortasse nonnulli, qui perabsurdum, nedum ineptum iudicent à novitiis nescio quibus Philosophiae adseclis quidquam expectare in hac praesertim disciplina, quae in ratione informanda versatur, quod non subtilius inventum, aptiusque dispositum summa cum perspicuitate tradiderint veteres illi cum Graeci, tum Romani, ad quorum exemplar si qui ita properant, ut proxime videantur accedere, clarissimi penes omnes, atque in summo pretio habentur. Acerrimumne, inquit, veritatis iudicium illis deneges, qui tam sapienter

omnem vitae rationem descripserunt, quibus acceptam debemus summam eum iuris civilis, tum rei militaris prudentiam? Quorum tot extant historicorum, oratorum, poetarum, philosophorum item litteris mandata ingenii monumenta ad posteritatis admirationem, memoriamque sempiternam? Qui ita existimet, artem omnem, atque paratam industriam iubeat à quolibet exercitationis genere exulare: nam ante Poetarum praestantissimus floruit, quam Poetices, quae saltem ad nos pervenerit, nomen esset inventum: ante cordatiores viri permulti, beneque de re-

publica merentes *dictis*, ut Poeta ait, *civium rexerunt animos, irasque temperarunt*, quam ullum seu Rethorices, seu suasoriae artis staret praeceptum: ante denique ignari etiam de plebe homines ex rebus perceptis, ad id quod non percipiebatur, adducti fuerunt, quam syllogismi nomen esset auditum. Si igitur nec Homeri Poetarum Principis splendore, et gloria Philosophi deteriti sunt, quominus artis subsidium Poetarum ingenio paratum esse vellent; quis accuset eos, qui, postquam ratio vehementius vires exeruit, atque exercuit suas, eius re-

gendae artem aut amplificandam, aut potius emendandam putent? Praecepta artis nulla effinguntur, quae ex conditione materiae intelligi oportet, et usu illorum, qui in eadem pertractanda sagaci dexteritate versati sunt.

Et quamquam primis illis sciendi magistris eximia quaedam laus ob id, quod egerunt, debeatur, non tamen existimandi sunt nihil abstrusa in re posteris dispiciendum reliquisse. Praesertim cum in fundamento scientiae constituendo immense quantum discrepent! Hi sapientem uno Iove minorem inducunt,

numquam opinantem; illi assensum
 cohibent, nec nisi probabilia sectan-
 tur: p̄ sensus h̄is perpetuò suspecti
 sunt, ac fallaces; illis numquam non
 veritatis iadsertores. Quod adversan-
 tium sententiarum dissidium satis ar-
 guit illos, etsi in his, quae ad vi-
 tae usum pertinent, rectum, quod
 et vulgò accidit, interdum viderint,
 tamen ubi res ad vivum resecanda
 fuit, et cognitionum vis, ac natura
 constituenda, valde fuisse hallucina-
 tos. Et dubitabimus, hac disquisi-
 tione, quam modo commendamus,
 praetermissa, nihil in scientiis fir-
 mum, ac immotum posse consistere?

; Tune mihi quidquam certi, atque
 explorati pafferis, nisi cognitionum
 elementa sis perscrutatus; ni probe
 calear quid mens in illis elaboran-
 dis sequatur, quidq; efficiat, quan-
 tumque ad vim suam vehementius,
 ac latius exercendam; à quibusvis
 signis maxime in verbisq; adiuvetur?
 Haec, inquam, repèr diligenter con-
 sideranda sunt, si in vero, simpli-
 ci, ac sincero consistere velimus nulla
 umquam vi, neque arte deturban-
 dos. Sciendi initium à natura est,
 nulloque paratur ingenio, quod ex
 sese profecto nihil valet, nisi ali-
 quid ante habuerit percepti, quo

veluti fundamento inicitatur. Perceptiones sunt, quas solas mens intuetur, ac volvit, et à quibus dum sui ipsius meminit, sequenovit, nullo pacto potest divelli. Quocirca neque Scepticorum principes visa animi sustulere, quinimò iis, quibus per phantasiam cogebantur affici, ultro adsentiebantur. Quod si illis etiam auctoribus, quibus caetera erant dubia, et incerta, discimus nemini dubium esse se sentire dum sentit, certum pariter cuivis erit, cum hoc quoque sentiatur, sequae ante senserit non semel recordari. Hinc memoria; quae sub novis

advenientibus perceptionibus, priores adhuc retinens, aut iam sopitas excitans, efficit, ut in eis discernendis vis iudicandi appareat. Ea vero dum perceptiones internoscit, à proprio cuiuscumque, quod commune est omnibus secernens, veluti censum statuit perceptionum, atque idearum in varias classes distributum; atque ita sensim adolescens vim sentiendi applicat ad ea, quae delectant, et ab illis, quae dolori sunt, prorsus avertit. En pauca accuratam facultatum mentis notitiam, et ipsam quasi materiem cogitationum nostrarum, totumque ra-

tionis opificium: Sentimus, memores sumus, iudicamus, desiderio afficimur, seu volumus, id nobis sumus, in eo etiam splendescit quidquid nobis sunt res, quascumque cogitatione comprehendimus. Ad haec referenda sunt quaecumque mente animoque agitamus. Hic veritas, hic error considerandus est: hinc utriusque discernendi regula depromenda fuit; non ex comparatione idearum cum rebus, quae nulla esse potest, quandoquidem non quimus sicut vultum alterius extra speculum, sic res extra ideas conspicari. Quod dum dicimus, minimè probamus amen-

tiam illorum, qui rerum, quae in ipsis perceptionibus videntur, et apparent, nullam posuerunt naturam, aut saltem de ea dubitarunt. Per absurdum id est, longeque abest à vera ratione, quae ex contemplatione perceptionum rerum extra se positarum adeo fit certior, ut illas plusquam videat.

Et quamquam vestra A. O. benignitate, et patientia abuti videar, tandiù his de rebus disserens, quae ex reconditori Philosophia petitae, multum à communi usu abhorrent, nec animum ulla alliciunt specie iucunditatis, mihi dabitis hanc veni-

am, ut de hac quaestione, in quam modo incidimus, paucis dicam, quo vel hoc uno exemplo clarius appareat id, quod efficere volumus; in dispiciendis, iudicandisque perceptionibus, eisdemque apte connectendis omnem cognitionem nostram, ipsamque adeo veritatem versari. Perridiculum sane est corpora sint, necne Philosophos non modo dubitasse, sed adeo subobscuram, et implexam suis cavillis hanc reddidisse quaestionem, ut plerique nodum potius resecent, quam solvant, confugientes ad instinctum quemdam, honestum hunc suae ignorantiae amic-

tum praetendentes. Prudentiores alii
attactui soli omne negotium credunt;
verum cum manus teneras, et flexi-
biles exigant, vereor ne rerum na-
turam mancis, et callosis homini-
bus invideant. Oedippus tandem in-
ventus est, qui, aenigmate explica-
to, nos restitueret in amissarum re-
rum possessionem. Mens suarum, in-
quit, perceptionum dumtaxat sibi
conscia, proprii corporis adhuc igna-
ra, nesciaque proinde imperii, quod
in illud exercet, tamen voluptate
perculsa, aut dolore aliquo perten-
tata, membra agit, ac motum eit;
et quamquam illum non bene no-

verit, suaviter tamen motu afficitur,
eoque gaudens deinceps non iam
imprudens, sed consulto motus com-
moditati inhians ipsum in membris
nèdum notis efficit. Quae dum mo-
ventur, quemadmodum eveniat ne-
cesse est, ad corpus aliquod offen-
dunt motui delectabili, et concupito
resistens. Sic demum ratio intelligit
quidquam adesse suo iussui, et im-
perio repugnans, quod non potest
non, ut re ipsa est, à natura, et vi
sentiente alienum, ac diversum iudi-
care. Haec mens nosse debuit, haec
secum agere, ut certior fieret exstare
res à vi sentiendi diversas, quae ip-

sam tamen afficerent, quibusque, de-
 nuò observando, aliarum perceptio-
 num tribuens causam, et efficienti-
 am, corpora, et sensus ipsos effin-
 geret, atque efformaret, uno verbo,
 nosset.

Necui forte mirum videatur hu-
 ius tam acutae, ac perdifficilis ratio-
 cinationis nullam durare memoriã,
 consideret neminem esse, qui modo
 recordetur quando, et qua arte cor-
 porum figuras, magnitudines, ac dis-
 tantias didicerit ex solo visu iudica-
 re; neminem, qui vel ineunte ado-
 lescentia meminerit summi studii,
 magnaeque animi contentionis sub

infantia adhibita ad perdiscendam
 tot vocum cum suis inflexionibus
 variam significationem. Quod si ha-
 rum rerum, quarum in omni vita
 tam est frequens usus, memoria pe-
 nitus oblitterata est, & cur in ea vige-
 ant illae cogitationes parum explica-
 tae, quae ubi rerum extrapositarum
 notitiam animo infixerunt, quasi su-
 um propositum assecutae, nulli iam
 usui videbantur futurae? At fuerit
 haec ratio diligenti Philosophorum
 eonsideratione demum excogitata, non
 sub primo perditionum adventu ab
 ipsa natura hausta, cum tamen ei con-
 sentiat, nulla vi poterit infirmari. Si

itaque perceptiones suas pensitando,
 atque hinc inde circumspiciendo haec,
 et eius generis alia à summis illis ve-
 teribus Philosophis, et Dialecticis
 fuissent animadversa, numquam tot
 inter ipsos lites inanes exarsissent, in
 quibus persaepe ratio utrosque fu-
 giebat quam longissime. Quem enim
 modo detineant, vel potius quis non
 rideat illorum de motu, ac de sensi-
 bus disputationes, perabsurdasque
 etiam inter se dissidentium senten-
 tias? Nempe ex notionibus argumen-
 tabantur, quas vulgus hominum pa-
 rum accuratè efformaverat, peius-
 que verbis expresserat: neque ad

idearum genesim respiciebant, unde solum hauritur veri notitia et regula. Quod si ad hanc omnes disputationes suas exegissent, tametsi ex observationum defectu impares fuissent prolatandis Philosophiae finibus, numquam tamen rationem à vera via detortis pervestigationibus sevocassent.

Inventio siquidem multarum rerum usum, summam prudentiam, sagacitatem, et industriam requirit, magnamque saepe laudis partem fortuna sibi vindicat. Erroris vero cavendi ratio, etsi difficultate non careat, simplicior est: in eo namque

omnis res versatur, ut numquam à
 perceptionibus, neque ab ideis ex
 apta earumdem connexionè efforma-
 tis recedamus, tantumque ex ipsis
 iudicemus, nihil compingentes ex
 simplicibus perceptionibus, eisdem
 invitis ac repugnantibus. Hanc ratio-
 nem, etiam qui maximè improbare
 videntur, imprudentes in docendo
 sequuntur, ut qualemqualem pla-
 citorum suorum ideam audientium
 animis ingenerent. Quid enim sibi
 volunt tot illa exempla qualibet in
 quaestione è rebus singularibus pe-
 tita, nisi mentem ad id revocare, un-
 de omne cognitionis genus ducit exor-

dium, quodque est eorum, quae generatim dicuntur causa, et fundamentum? Quod igitur illi suis in disputationibus, natura quasi cogente, faciunt, id nos certa ratione, atque arte efficiendum contendimus, neque hanc artem ad verba, sed ad cogitationes nostras pertinere, in quibus veritas, et scientia proprie consideratur, non in verbis.

Verba non solum ad animi sensa declaranda valent, sed eam quoque vim habent, ut ideis, et cogitationibus quibuslibet, quamdam quasi maturam firmam, et stabilem impertiantur, ne citò elabantur, atque

evanescent, et ut, cum opus fuerit, denuo exsuscitentur, faciliusque possint tractari. Cum nihil aliud praesent, facile intelligitur voces inanes sine mente sonos futuras, nisi iaudientes mente iam conceptam habuerint ideam, ad quam illae sunt referendae: frustra, qui oculorum usu perpetuo caruerit, colorum nomina didicerit, quorum vim non adsequatur. Loquendi usus, et facultas plurimum iuvat vim cogitandi, quam tamen non ducit, sed sequitur, atque eius artificio cognito illa perficitur, et arte brevi, et quam accuratissima comprehenditur, quae

molestam Dialecticorum opem non valdè desideret, et requirat. Ille demum vim, et usum sermonis tenebit, qui et elementa, ad quæ proposita notio revocanda sit, optimè perspexerit, nec artem ignoret, et quasi progressum cogitationum; quo ex primis perceptionibus elicita fuerit, atque formata: is etiam si quid quaque de re predicetur caleat; illi cò videbit se aut notitia ad indicandum necessaria destitutum, aut si ea adsit, invitus etiam recte iudicabit.

Haec philosophandi ratio paulò est difficilior, sed qui eam arripuerit, iam per se sapere incipiet, et

sin minus nare sine cortice posit, sapiendi tamen magistro ita utetur, ut eognitionem omnem, atque scientiam potius se eo duce comparasse, quam ab illo credat accepisse. Eo etiam pacto veritas adolescentium animis altius infigetur, et ipsi redentur a laetiores ad litterarum studia capessenda: ad quamcumque rem homo animum applicuerit suum, in ea non modo excellere, sed quidquam profecisse tacite gaudet, quo gaudio veluti inescatur, omnesque laboris molestiae penitus absterguntur. Sed si ex hac exercitatione delectatio nulla sequeretur, abunde illam pru-

dentioribus commendaret ipsius utilitas, ac prope necessitas. Nam praecepta sapientiae utcumque excipere, ac memoria tenere, possunt etiam homines rudes, nullaque doctrina exculti, qui saepe ab illa non in agendo solum, sed in dicendo satis apte conformantur, quemadmodum fabri, et opifices solent, qui et ipsi ex subtiliori Geometrarum consilio instrumenta permulta procedunt, quorum vim, et usum minime calent. Verum cum nobis ex munere, et officio iniuncto id propositum esse debeat, ut odolescentulos instruendos suscipiamus, non

qui in Philosophia aliorum moni-
 tis sine ratione nulla obsequantur,
 seditales, qui eorum, quae dicun-
 tur, causam, et rationem examinent,
 et diiudicent, quoniamque viam,
 qua id assequi possint ex indole cog-
 nitionum nostrarum, ipsoque natu-
 rali cognoscendi artificio videamur
 demonstrasse: liceat nobis sine cuius-
 quam iniuria, et offensione optare, ut
 ineptis nugis amandatis ea aliquan-
 do Logice obtineat, quae cum per
 omnes Philosophiae partes manet,
 ac perfluat, ei conciliet sanitatem, et
 vigorem non exanimum, quo opus
 suum nobis ministrantibus perse-

quatur maximo cum adolescentium
 optimorum, universaeque hominum
 societatis commodo, et ad clarissi-
 mum quemdam, et honestissimum,
 qui illi perpetuus, ac sempiternus
 sit, huius nostrae Academiae splen-
 dorem.

Dixi.

SALMANTICAE:

Apud Ioann. Vallegera, Typ. Univers.